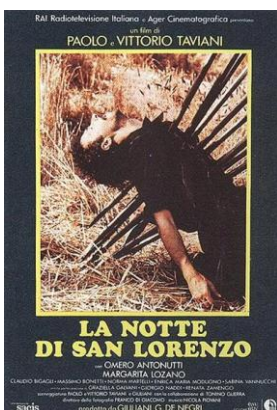

Levende billeder som kilde til historien

Af Professor Nils Arne Sørensen, Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Syddansk Universitet

I en tid hvor vi i høj grad får vores viden om historie fra medierne kan spillefilm i historieundervisningen medvirke til at skabe viden og ikke mindst nysgerrighed omkring historiske temaer. Og her taler vi ikke kun om skoleelever og almindelige biografgængere; Spillefilm har faktisk også været med til at sætte dagsordenen og præge historiesynet hos også professionelle historikere. Den historiefaglige fokus der eksempelvis kom på de såkaldte tyskerpiger i slutningen af 1970'erne var givet præget af spillefilmen "Den korte sommer" (Edward Fleming, 1976). Og i mere internationalt perspektiv var brødrene Taviani's "San Lorenzo natten" (1982) med til at præge historikers vinkling omkring afslutningen på 2. verdenskrig i Italien. De kampe der foregik i Italien i slutningen på 2. verdenskrig. p var ofte skildret som båret af en konflikt mellem de heroiske italienere og så tyskerne – men i brødrenes film bliver kampene skildret som en regulær borgerkrig og der gives et mere mudret billede på den italienske modstand. Og dette skete faktisk 3-4 år før, at den første historiefaglige bog med samme vinkling udkom.

Filmplakaten til Taviani-brødrenes "San Lorenzo natten" (1982)

Hvordan skildrer spillefilm historien?

Hvis vi skal vurdere hvordan film skildrer historien er vi nødt til som det første at skelne mellem de forskellige former for historiske spillefilm der findes: der findes således spillefilm der tager afsæt i historiske begivenheder (fx den nyeste spillefilm om Struense) og så findes der spillefilm med opdigtede begivenheder der finder sted i en real-historisk periode og sammenhæng. På mange måder vil jeg betegne den sidste kategori som den måske vigtigste da den giver mulighed for størst frihed og også størst autencitet, og her har vi jo matador som det obligatoriske eksempel.

Hvis vi mere formelt ser på hvordan spillefilm vinkler historien så er det i høj grad gennem tilføjelsen af det emotionelle og den personlige dimension. Det som spillefilm bl.a. tilføjer til historieskildringen er de personlige dilemmaer – som i "Hvidstensgruppen" (Riis, 2012), hvor de moralske dilemmaer bliver en central del af filmen: valget om at deltage i modstandskampen.

Spillefilmens dramatisering

Denne dramatisering er en force, men også et træk som man skal forholde sig kritisk og analytisk til – uanset om man er professionel historiker eller skoleelev i grundskolen. Film har gennem det dramatiske plot ofte en tendens til at give sort/hvide billeder af historiske forhold og kan komme til at nedtone nuancer (men dette er nu ikke meget forskelligt fra hvad man ser i fx historiske biografier).

Fx kan man i opleve at Struense i Nikolaj Arcels "En kongelig Affære" (2012) afsluttende råber "Jeg er en af jer", til folkemængden, der er mødt op for at overvære hans henrettelse. Men det er højst usandsynligt, at den veluddannede livlæge har følt sig som en del af den brede danske befolkning anno 1772. Ligeledes virker det ikke sandsynligt at kroejner og modstandsmanden Marius Fiil gav en tysk soldat et knus, inden han selv blev kørt til Ryvangen og henrettet ved skydning som vi ser det i filmen "Hvidstensgruppen", bl.a. fordi at mænd slet ikke rørte hinanden i 1944. Spillefilm kræver dog dramatisk fremdrift, helte og identifikationsfigurer derfor omfavner Marius Fiil sin fjende, og derfor fremstilles Struensee som en modig og fremsynet idealist.

Filmanalyse som del af kildekritikken

Visualiseringen af historien har derfor også en bagside, og derfor er det vigtigt i brugen af spillefilm i undervisningen at inddrage et kritisk-analytisk perspektiv, fx simpel filmanalyse. Der hvor fx analyse kan hjælpe er i den kritiske vurdering af de dramatiske elementer, fx i forhold til at vurdere hvor dramatiseringen er med til at bære filmen fremad og hvor dramatiseringen er unødvendig og støjende. Det kunne fx være rammefortællingen omkring handlingen i "En kongelig Affære" (dronningen der skriver brev til sine sønner), hvilket dels ikke er historisk dokumenteret, dels ikke bærer handlingen fremad. Det filmanalytiske og kritiske perspektiv giver et fagligt grundlag for at vurdere spillefilmens særlige fortolkning af historien i forhold til fx dramaturgi, genrekonventioner, opbygning og ikke mindst underliggende budskab. Her kan en ganske simpel filmanalytisk metode være meget nyttig i skabelsen af et kritisk perspektiv på filmen:

- Hvad skildres og hvad fravælges i filmen (her indgår således viden om det historiske tema tilegnet via fx litteratur)
- Hvordan og med hvilke virkemidler skildres temaet?
- Budskab: De fleste spillefilm har ved siden af underholdningen også et budskab som er vigtigt at medtage i vurderingen og brugen af filmen.

Hvad med TV?

En spillefilm i hele sin længde vil optage en stor del af den samlede undervisningstid, og derfor kan de mere komprimere tv-film i mange sammenhænge være mere velegnede i undervisningen. Tv er på mange måder et medie som giver endnu flere strenge at spille på i forhold til spillefilmen. Først og fremmest giver tv's føljetonformat mulighed for at gå i dybden med nuancer som ikke gives i spillefilmens format – og det giver større spændvidde. Man siger jo, at tv har et særligt potentiale i forhold til at være "fluen på væggen" og fange stemninger. Mediets særlige evne til at registrere stemninger og miljøer giver det et stort potentiale i forhold at stille skarpt på fortidens miljøer. Det er selvfølgelig oplagt her igen at pege på "Matador", men også serier som "Krøniken" og i nyere tid "Mad Men" giver et utroligt realistisk billede på tiden som tekster ikke formår at skildre. Ved at se Mad Men får man et realistisk billede af tidens kultur, vaner og kønsroller, helt ned til påklædning og ikke mindst det umådeholdne forbrug af cigaretter og alkohol.

Læs mere om forholdet mellem spillefilm og historie i AVU-mediers best practice "Hvordan integreres spillefilm i historie-undervisningen"